

‘Groene’ studiereis Turkije

Verschillen en overeenkomsten zien

Van Konya via Bursa en de Zee van Marmaris naar Istanbul. Met dertig medewerkers uit het Nederlandse groen onderwijs ben ik negen dagen ondergedompeld in de Turkse leefsfeer en op bezoek bij groene scholen, onderzoeksinstituten en bedrijven. Een reportage.

Terug met de trekker na lange rondleiding over het uitgestrekte terrein van de groene school in Çumra

“What’s your name?” De jongen naast me kijkt me met een niet-begrijpende blik aan om vervolgens zijn aandacht weer te richten op de leraar. “Adnan”, fluistert de jongen naast hem die Emin blijkt te heten. We zitten met z’n drieën in een schoolbankje op de Tarum Meslek Lisesie, een school voor agrarisch beroepsonderwijs in Çumra. Op 30 mei, twee dagen eerder, ben ik met dertig medewerkers uit het Nederlandse groen onderwijs via Istanbul met een binnenlandse vlucht in Konya aangekomen. Dat was het begin van onze ‘groene’ studiereis in Turkije. Tarum Meslek Lisesie in Çumra (één uur rijden vanuit Konya) is de eerste school die we aandoen. Een stuk of zeven leden van de Nederlandse delegatie volgen met mij een les Turks. Ik spreek geen woord van die taal, maar heb redelijk snel door dat het om grammatica gaat. Met de naar schatting vijftiengestig leerlingen en ons zit het lokaal bomvol. Het is warm. Desondanks wordt er flink doorge- werkt. De leerlingen, allemaal jongens

van 14 à 15 jaar, zijn fanatiek. Ze volgen leraar Rifat Özdemir aandachtig en bij iedere vraag van hem gaat een woud vingers omhoog. “Niet om een goede indruk op jullie te maken”, laat ik me later vertellen, maar omdat de competitie hoog is. Wie door wil leren, moet goede cijfers hebben.

Begrijpen

We laten ons onderdompelen in de Turkse leefsfeer. Dat hebben we op de voorbereidingsbijeenkomst van deze studiereis afgesproken. We gaan om inzicht te krijgen in de Turkse samenleving en cultuur, het onderwijs en de sector. De reis, georganiseerd door Stoas Hogeschool en APS, gaat in negen dagen dwars door het Noordwestelijk deel van de Anatolische hoogvlakte. Van Konya, via Bursa naar Istanbul. Het gebied

waar de meeste in Nederland wonende Turken oorspronkelijk vandaan komen. Door verschillen te ervaren tussen Turkse en onze opvattingen over opvoeding, onderwijs en groen hopen we meer te kunnen begrijpen waarom Turkse jongeren in Nederland het groen onderwijs en de sector mijden en hoe dat kan veranderen.

Deze jongens gaan zo te zien graag naar school. Hun gretigheid waarmee ze leren valt mij en mijn reisgenoten op. Overigens ook hun onvermogen om met ons in het Engels te communiceren. Niet alleen zij, ook hun leraren zijn die taal niet machtig. Tellend met mijn vingers lukt het me in ieder geval nog om Adnan’s leeftijd te ontzutselen: 15 jaar. Maar daar blijft het bij. Taal kent echter vele variaties. Als we na de les buiten staan, worden we omringd door een groep jongens

Op bezoek bij de agrarische faculteit van de Selçuk Universiteit in Konya

Chillen in het So anli Botanik Park in Bursa; studenten Betül Findik (r) en Rabie Özdemir (l) vertellen over opleiding en toekomst

die met atlas, woordenboek en handen en voeten het 'gesprek' met ons aangaan. En dat gaat heel aardig.

Voordeel

Ervaringen opdoen, nieuwe inzichten krijgen en met elkaar ideeën ontwikkelen waarmee we in Nederland concreet aan de slag kunnen gaan. Daar gaat het tijdens deze 'groene' studiereis om. Mogelijkheden voor samenwerking tussen Turkse en Nederlandse scholen worden daarvoor nadrukkelijk onderzocht. De Tarum Meslek Lisesi telt ruim 130 leerlingen, de gebouwen en voorzieningen zijn erg verouderd. Is ze een potentiële partner voor een school in Nederland? De directeur van de school wil graag. "Kenniss en ervaring op het gebied van landbouw, water en techniek is zeer welkom." Maar de taaldrempel en de situatie van de school geeft discussie in de

Nederlandse delegatie. Samenwerking moet geen eenzijdige hulp inhouden. Voor beide partners moet het voordeel opleveren. En goede communicatie is een belangrijke voorwaarde.

Selectie

Land- en tuinbouw zijn belangrijke sectoren voor de Turkse economie, las ik voorafgaand aan de studiereis in een rapport van Wageningen UR waarin de situatie in 2000 is beschreven. De helft van de totale oppervlakte van dit enorme land heeft een agrarische bestemming en 7,5 van de 71 miljoen inwoners verdienen er op een of andere manier de kost mee. Volgens datzelfde rapport waren er in 2000 in heel Turkije slechts achttien scholen voor agrarisch beroepsonderwijs met in totaal ongeveer 2.000 leerlingen. Dat is natuurlijk veel te weinig om te zorgen voor goed

opgeleide boeren en tuinders in de toekomst. En dan zijn de andere vakgebieden zoals bijvoorbeeld groenvoorziening en dierenverzorging nog niet eens meegenomen. 's Avonds na het bezoek aan de school in Çumra blijkt dat het totaal aantal leerlingen in de afgelopen negen jaar weliswaar is gestegen tot 3.000 maar dat er nu nog hooguit acht à negen scholen zijn. Dat vertelt Gerben Wedekind, medewerker van het Nederlands Instituut voor Hoger Onderwijs Ankara. Gefinancierd door het ministerie van OCW probeert het NIHA een brug te slaan tussen Nederland en Turkije bij de internationalisering van het hoger onderwijs en beroepsonderwijs in Nederland. Wedekind is daarvoor sinds kort actief in de groene sector. In het hoger onderwijs is de situatie precies omgekeerd. Van de 125 universiteiten in Turkije hebben er maar liefst 30

Communiceren met handen en voeten op de groene school in Bursa

een agrarische faculteit. De meeste bieden naast een bachelorprogramma ook wetenschappelijke vervolgopleidingen aan. In totaal studeren ongeveer 22.000 studenten aan zo'n agrarische faculteit. Belangrijk gegeven daarbij is dat voor nogal wat studenten deze agrarische opleiding niet hun eerste voorkeur is. De toegang tot het Turkse hoger onderwijs is geregeld via een selectieprocedure. Om toegang te krijgen tot het hoger onderwijs doen studenten een toelatings-examen. Het behaalde aantal punten bij dat examen bepaalt welke opleiding wordt toegewezen. Hogere agrarische opleidingen staan relatief laag op de scoorlijst. Het gevolg is dat zij voor veel studenten ongeveer de enige optie zijn.

Zelfstandig

Voor de 24-jarige Gülay Çoksari is haar studie aan een agrarische faculteit wel

een bewuste keuze. Dat vertelt ze me als we op de vierde dag van onze reis de Selçuk Universiteit in Konya bezoeken. De agrarische faculteit is gehuisvest in een nieuw gebouwencomplex aan de rand van Konya. Ruim 1.200 studenten telt de faculteit. 850 Ervan doen een agrarische opleiding en zo'n 350 studeren voedingswetenschappen. Uit de gesprekken tussen docenten en studenten met de Nederlandse bezoekers, leid ik af dat het een interessante samenwerkingspartner zou kunnen zijn.

"In 2007 behaalde ik hier mijn bachelor Food waarna ik terugging naar mijn ouders in Ankara om te gaan werken. Na zes maanden besloot ik toch weer verder te leren", vertelt Gülay. Ik tref haar aan in een van de laboratoria van de agrarische faculteit tijdens de rondleiding die professor Kenan Peker verzorgt. Gülay demonstreert met studiegenote Sadiye

Ayşe Çelik het onderzoek dat ze voor haar specialisatie aromatische planten uitvoert. Ze spreekt prima Engels. Gülay is ambitieus. Ze wil na het behalen van haar master promoveren en op de universiteit gaan werken. Ze had dat overigens ook op de veel prestigieuzere universiteit van Ankara kunnen doen. Maar haar keuze voor Konya blijkt heel bewust. "Hier, weg van mijn familie in Ankara kan ik beter zelfstandig worden. Mijn ouders staan daar ook achter en steunen mij. Ook ben ik erg tevreden over de leraren hier."

Chillen

Die zelfbewuste houding bij jonge Turkse vrouwen valt me later op de dag ook weer op als we een dag later met het hele reisgezelschap het Soğanlı Botanik Park in Bursa bezoeken. Bursa is een grote stad met zo'n twee miljoen inwoners. Ze heeft een wat mondaine sfeer. Turken zijn buitenmensen en houden van groen. Recreëren in de buitenlucht vindt massaal plaats, met name in grote, fraai aangelegde parken in de grote steden. In het Soğanlı Botanik Park bruist het van alle kanten als we daar aankomen. Families zitten bij elkaar, eten allerlei gerechten die ze op barbecues en kookstelletjes bereiden en dansen zelfs op populaire muziek die uit twee grote luidsprekers bij de ingang van het park schalt. En daar tussendoor vermaken de kinderen zich met allerlei spelletjes. Ook schoolklassen wandelen met hun leerkrachten gedisciplineerd over de paden. Halverwege het park raak ik in gesprek met een groep meiden. Ze vinden het prima dat ik wat vragen aan ze stel op voorwaarde dat ik eerst iets over mezelf vertel. Veel gegiechel natuurlijk. De negentienjarige Rabie Özdemir voert het woord. "Vandaag is het onze laatste schooldag, we hebben vanochtend een wiskunde-examen gehad en nu *chillen* we hier in het park. Lekker bij elkaar zitten, kletsen en lol maken." In goed Engels legt ze me uit dat de meiden eerstejaars wiskundestudenten zijn op de universiteit in Bursa en 'gemengd' bij de universiteit wonen. Om me te overtuigen toont studente Betül Findik een wiskundeboek en vertelt me trots dat hun leraar de auteur is van de methode

Een 'onderdamping', dus ook wandelen over 'de brug' die Aziatisch en Europees Instanbul verbindt

Alles willen weten van de bloemendetailhandel in Turkije

die door heel Turkije wordt gebruikt. Over mijn vraag wat ze na hun opleiding gaan doen, hoeven ze niet lang na te denken. Als leraar in het onderwijs werken. “En als je eenmaal getrouwd bent?”, vervolgt ik. “Dan blijf ik zeker doorwerken”, besluit Rabie. De rest van de groep knikt instemmend.

Veranderen

Onderwijs is er in Turkije in alle maten en soorten. De staat is daarbij alomtegenwoordig. Niet alleen symbolisch door foto's, bustes en schilderijen van Atatürk, de stichter van de Turkse staat, in bijna iedere gang en elk lokaal. Maar ook in de dagelijkse gang van zaken. Voor de inhoud van het onderwijs zijn scherpe richtlijnen. Lesrooster, leermiddelen en didactiek worden feitelijk be-

paald door de overheid. Centrale selectieprocedures en bekostiging bepalen de doorstroming en de omvang van opleidingen. Hoe verschillend scholen daarmee om gaan, merken we bij onze volgende bezoek aan scholen voor agrarisch beroepsopleiding in achtereenvolgens Bursa en Instanbul. De Tarim Meslek Lisesie in Bursa is gehuisvest in een oud maar sfeervol schoolgebouw. De school die oorspronkelijk adviseurs voor de boeren in de regio opleidde, stond op de nominatie gesloten te worden toen ze in 2004 net zoals de overige agrarische beroepsopleidingen door het ministerie van Landbouw werd overgedragen aan het onderwijsministerie. De school mocht toch blijven maar moest zich wel op een andere doelgroep gaan richten via oplei-

dingen voor de dierenhouderij, voedingstechnologie, agrarische techniek en laboratoriumtechniek. De school heeft nu 200 leerlingen – jongens en meisjes – in de eerste twee leerjaren. Hogere leerjaren zijn er niet omdat tussen 2005 en 2007 geen leerlingen werden aangenomen in verband met de beoogde sluiting. “We doen nu ons best om de school te veranderen”, vertaalt de docente Engels de toelichting van de directeur. We staan dan in zijn werkkamer waarin een indrukwekkend bureau met Turkse vlaggen een prominente plaats heeft en in een grote kast de trofeeën van de in 1861 gestichte school uitgestald zijn. Het gaat daarbij niet direct om onderwijskundige veranderingen – de school volgt trouw de curriculumvoorschriften van de overheid en een

eigen visie valt niet te beluisteren - maar om meer leerlingen te krijgen. "Bursa is een groene stad met veel bedrijvigheid", vervolgt de directeur. "Deze school is erg belangrijk voor de stad en onze ambitie is om door te groeien naar 500 leerlingen." Tijdens de rondleiding door de schoolgebouwen zien we waarom dat praktisch gezien niet kan. Het sterk verouderde hoofdgebouw is een monument en moet hoognodig vernieuwd worden, maar daar krijgt de school geen toestemming van de overheid voor. Lastig dus.

Ontwikkelingsruimte

De Selimiye Tarım Meslek Lisesi, een agrarische beroepsopleiding in Istanbul die we een dag na onze aankomst in deze metropool bezoeken heeft met dezelfde voorschriften en regels van de overheid te maken. Toch is het verschil met de scholen in Konya en Bursa enorm groot. De school ligt in de wijk Üsküdar, in het Aziatisch deel van Istanbul. We zien een goed ogend gebouwencomplex met laboratoria, bibliotheek, internaat en sport- en recreatievoorzieningen. En we treffen het. Het is de laatste schooldag, voor de 400 leerlingen is van alles te doen in en rond de school waarbij ons bezoek centraal staat. Directeur Celal Cibeci – die al 22 jaar leiding geeft aan de school - zegt niets teveel als hij in zijn presentatie kort na onze aankomst betoogt dat de leerlingen die hier hun opleiding diergezondheid of voedings-technologie volgen, letterlijk en figuurlijk centraal staan. 'Ankara' mag dan wel haar regels hebben, maar kennelijk weet de leiding van deze agrarische beroepsopleiding maximale ontwikkelingsruimte voor de leerlingen te creëren en bovendien de deur naar de wijk open te zetten. De dierenkliniek is er niet alleen voor onderwijsdoeleinden maar ook voor eigenaren van huisdieren. Zoals op de andere scholen zijn ook hier de leerlingen open en spontaan. Maar er is een groot verschil. Ze spreken ons op eigen initiatief in het Engels aan, stellen zich voor, willen alles van ons weten en vertellen enthousiast over de projecten waar zij in hun opleiding aan werken. Het project voor zwervhuisdieren bijvoorbeeld waar de 17-jarige Büsra

Sağina aan meewerkt. "We willen graag weten hoe in andere landen het probleem van de zwervdieren wordt aangepakt en daarvan leren voor ons land." Andere projecten gaan over het trainen van honden en het opleiden van diertuinmedewerkers. Ons bezoek eindigt in een waar feest als een van de leerlingen op het schoolplein muziek gaat draaien. Iedereen lacht en danst en het bezoek doet spontaan mee. Als even later Düm Düm Tek en 'De meeste dromen zijn bedrog' uit de luidsprekers schallen, beweegt zelfs directeur Cibeci ritmisch mee. Een mooier afscheid had niemand kunnen bedenken.

Realisme

Op de ochtend van onze terugreis naar Nederland zitten we op het dak van ons hotel in Istanbul om de balans op te maken. Iedereen is enthousiast. Het was een leerzame reis. Door wat we zagen, hoorden en van elkaar leerden. Turkije heeft indruk gemaakt, vooroordelen weggehaald, kansen zichtbaar gemaakt en een groep mensen uit het groen onderwijs nauw met elkaar verbonden. Tijdens de nabespreking gaan er heel wat plannen en ideeën over tafel. Voor samenwerkingsprojecten tussen Turkse en Nederlandse groene scholen bijvoorbeeld. Voordat je daadwerkelijk in zo'n project stapt zul je eerst 'kwartier' moeten maken, wordt al snel geconcludeerd. "Zonder een gedegen voorbereiding van beide kanten is de slaagkans gering." Vooral de communicatiebarrières moeten daarbij onderkend worden omdat in nogal wat gevallen niet alleen leerlingen maar ook de docenten het Engels niet machtig zijn. Ook het organiseren van tegenbezoeken door Turkse collega's en wellicht groene ondernemers wordt genoemd. Goed voor netwerkvorming en voor het leggen van contacten met de Turkse gemeenschap in Nederland. En natuurlijk medewerkers en leerlingen/studenten in het Nederlandse groen onderwijs informeren en betrekken. De website* op de portal van Stoas Hogeschool zal daarvoor verder worden gevuld met materiaal en uitgebouwd tot een ontmoetingsplek voor iedereen die wil meewerken aan 'meer kleur in groen'. Uit de enorme verzameling foto's

die tijdens de reis is gemaakt zal bovendien een selectie gemaakt worden voor een tentoonstelling die beschikbaar is voor groene onderwijsinstellingen. Mooie initiatieven. Maar ik realiseer me dat een flinke dosis realisme op zijn plaats is. De land- en tuinbouw en aanverwante sectoren zijn belangrijk voor Turkije. Er zijn veel monden te voeden en de snel stijgende levensstandaard en internationale concurrentiepositie bieden enorme kansen. Desondanks is de status van 'groene' beroepen in Turkije niet bepaald hoog. De geringe omvang van het Turkse groene beroepsonderwijs en de 'lage' positie op de onderwijs ladder zijn daar niet de enige indicatoren van. "Het is moeilijk om mensen te winnen voor dit vak", zei hovenier Ruhani Dogan tijdens ons bezoek aan zijn prachtige kwekerij in Yalova vlakbij de Zee van Marmaris. "Ze willen allemaal manager zijn en zittend werk doen." De gemiddelde Turk staat blijkbaar niet te trappelen om in de groene sector te werken. Rifat Özdemir, leidinggevende bij de plantsoendienst in Konya, bevestigt dat beeld. "Het is fijn om buiten te werken maar onze mensen willen dit werk vooral doen voor de status. Je bent in dienst van de gemeente en dus ambtenaar." Zo verschillend Turkije en Nederland van elkaar zijn, zo overeenkomstig het probleem waar de sector en het daarmee verbonden beroepsonderwijs in beide landen zich gesteld ziet. Het is goed om hier bij samenwerkingsprojecten terdege rekening te houden. □

*Zie de website 'Het groen onderwijs in Nederland wil meer kleur' op www.stoashogeschool.nl/Projects/international/Studiereis_Turkije/home_turkijereis.htm